

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آموزش فلسفه برای کودکان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد)

نویسنده :

علی دژبانی

کتابخانه و اسناد ملی ایران

سرشناسه	دژبانی، علی، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	آموزش فلسفه برای کودکان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد) / علی دژبانی.
مشخصات نشر	اردبیل: باغ رضوان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۱۸ ص.: جدول، نمودار.
شابک	شابک : 978-600-7931-77-6 ۲۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	کودکان و فلسفه
موضوع	Children and philosophy
موضوع	تفکر انتقادی در کودکان
موضوع	Critical thinking in children
موضوع	تفکر انتقادی در کودکان -- ایران
موضوع	Critical thinking in children -- Iran
موضوع	مهارت‌های اجتماعی در کودکان
موضوع	Social skills in children
موضوع	نوجوانان -- سوء مصرف مواد -- پیشگیری
موضوع	Teenagers -- Substance use -- Prevention
رده بندی کنگره	۱۳۹۶، ۲۹۵۲، B۱۰۵
رده بندی دیویی	۱۰۸/۳۵
شماره کتابشناسی ملی	۵۰۱۹۶۷۴

این کتاب با حمایت معاونت محترم اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان به چاپ رسیده، شایسته است از حسن نظر، همداری و مساعدت‌های صمیمانه و صادقانه جناب آقای یوسف خدادادی، معاونت محترم اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان در راستای ارتقای فرهنگ پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد، نقیب تشکر به عمل آید.

شناسنامه کتاب

❖ نام کتاب : آموزش فلسفه برای کودکان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد)	❖ قطع : رقعی
❖ مؤلف : علی دژبانی	❖ نوبت چاپ، سال : ۱، ۱۳۹۶
❖ ناشر : انتشارات باغ رضوان	❖ تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
❖ طراح و صفحه‌آرا: رضا محمودی شیران	❖ قیمت : ۲۵۰۰۰۰ ریال
❖ چاپ و صحافی : شقایق	❖ شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۳۱-۷۷-۶
	ISBN : 978-600-7931-77-6

محل فروش : اردبیل، خیابان شهدا، مابین ایستگاه سرعین و چهارراه حافظ، چاپ اردبیل
 شماره تماس : ۰۹۱۴۱۵۷۴۵۲۷ E-mail: alid1975@chmail.ir
 کلیه حقوق قانونی، مادی و معنوی برای مؤلف محفوظ است. هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق تکثیر تمام یا قسمتی از این مجموعه را ندارد. در صورت مشاهده، تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرد

"و چون به ایشان گفته شود از آن چه خداوند نازل کرده است پیروی کنید، گویند خیر، ما از آن چه نیاکانمان را برآن یافته‌ایم پیروی می‌کنیم. آیا اگر نیاکان‌شان چیزی نیندیشیده و راهی نیافته باشند (باز هم از آنان پیروی می‌کنند؟)" **سوره بقره - آیه ۱۷۰**

"هر به کودکان خود نیاموزیم که برای خود فکر کنند، به زودی کسانی خواهند شد که به جای آنها فکر خواهند کرد."
(ایمانوئل کانت)

مقدمه

فلسفه و فلسفیدن لازمه زندگی بوده و هست. فلسفه معنی زندگی است بدون فلسفه انسان و انسانیت معنی ندارد. به تمایز انسان با دیگر موجودات در عقلانیت و استدلال نهفته است. استدلال و فلسفیدن در طول تاریخ نشانه تمدن یک جامعه بوده است. امری که در تمام تمدن‌ها و همه افتخارشان به این است که اجداد فیلسوف داشته‌اند. تفنن در دنیای امروز به فلسفیدن و به طبع آن مهد دانش بودن است. یونانیان و اروپاییان خود را از آن جهت که امثال سقراط، افلاطون و ارسطو داشته‌اند مهد تمدن و فلسفیدن می‌دانند. در دنیای اسلام نیز همه افتخار

علمی و فلسفی مسلمانان به امثال ابن سینا، فارابی، سهروردی و ... است. در عصر طلایی اسلام نیز، افتخار مسلمانان به فیلسوفان بوده است. از این روی، فلسفه و فلسفیدن می‌تواند تمدن ساز هم باشد. همه تمدن‌های بزرگ از نظریات فیلسوفان بهره‌ها برده‌اند. از دموکراتیک‌ترین تا دیکتاتور مابانه‌ترین حکومت‌ها فیلسوفانی داشته‌اند. حتی نازیست‌ها و هیتلر نازی نیز از نظریات فیلسوفان از جمله هایدگر بهره برده‌اند. در دنیای دموکراسی نیز، جان دیویی نماد دموکراسی و بود آورنده نظریات جدید در تعلیم و تربیت دموکراسی‌زا، توانست دیدگاه دموکراتیک را در تعلیم و تربیت وارد سازد.

فلسفه و فلسفیدن ویژگی‌هایی دارد که اگر آن ویژگی‌ها را در نظر نگیریم، طبعاً فلسفه‌ای شکل نخواهد گرفت. دو ویژگی عقلانیت و اراده آزاد داشتن، باید محقق شود، تا یک فیلسوف متولد گردد. اگر به هر دلیلی عقلانیت و اراده آزاد اجازه پرورش نداشته باشند طبعاً فلسفه وجود نخواهد داشت. عقلانیت گاهی مخالف دیدگاه ته‌دادی است؛ چرا که توان توجیه باورها بر اساس عقلانیت کاری نیست سخت و طاقت فرسا؛ از این رو، است که عقلانیت در همه جوامع جای پرورش نداشته است. گاهی دین دارانی همچون آگوستین، آکویناس در دنیای مسیحیت و امام محمد غزالی و ابن تیمیه در دنیای اسلام با عقلانیت از آن جهت که احتمال رد باورهای دینی داشته‌اند با مخالفت روبرو می‌شود. و حتی بسیاری از فیلسوفان خدا باور نیز زمانی که

صحبت از باورهای دینی داشته‌اند از عقلانیت بهره نبرده‌اند. برای نمونه کی‌یر کگارد، یا از فیلسوفان معاصر پلانتینگا وقتی از خدا و باورهای دینی بحث می‌کنند آن را از حوزه عقلانیت جدا می‌دانند.

اراده آزاد نیز باز مربوط به عرصه جامعه، دین و سیاست می‌شود. بدون اراده آزاد فلسفه راهی برای فلسفیدن ندارد. جوامعی که محدودیت‌هایی برای فیلسوفان دارند و اجازه داشتن اراده آزاد به فیلسوفان برای وارد شدن در مسطه‌های مختلف داده نمی‌شود در آن مکان و زمان فلسفیدن و فلسفه توال و قدرت خود را از دست می‌دهد؛ چرا که فلسفیدن و فلسفه به تریب استراتژی‌ها مندرج زدن و به عبارت سقراط جوالدوز زدن به دیگران در جهت بیار کردن آنها و به طبع آن به چالش کشیدن باورهای آنهاست. بدون اراده آزاد، نیش زدن و به چالش کشیدن باورها امکان نخواهد داشت. باید ست عباسی باشد تا اراده آزادی برای ملاصدرا برای فلسفیدن باشد. ملاصدرا در خلاء به فلسفه نمی‌پردازد. در مکان و زمان جامعه خویش اجازه فلسفیدن می‌یابد.

برای داشتن این دو ویژگی به نظر همان گونه که افلاطون می‌گوید باید از تعلیم و تربیت شروع نمود. تعلیم و تربیت توان ساختن انسان یا همان گونه که در قرآن برای تربیت واژه صناعت بکار گرفته شده را دارد. تعلیم و تربیت توان ساختن اتویا را به انسانها می‌دهد. بدون تعلیم و تربیت، اتویا، امکان تحقق نخواهد یافت. یا همان گونه که جان دیویی می‌گوید دموکراسی از تعلیم و تربیت شروع می‌شود. به عبارت دیگر، افلاطون و دیویی فلسفه را از تعلیم و تربیت شروع می‌کنند. تعلیم و

تربیتی که از همان ابتدا اجازه فلسفیدن ندهد، فیلسوف پرورش نخواهد داد. اندیشیدن و اندیشمند بار آوردن، مستلزم داشتن رویکرد تفکر مابانه به جای حفظ طوطی‌وار مطالب و یا به عبارت دیگر، ذهن کودک را به مثابه یک انبار اطلاعات بدون پردازش دانستن است. آنجایی که ذهن کودک را انباری یا به عبارت بهتر و امروزی یک فلش مموری و یا یک سی دی در نظر بگیریم و اطلاعات را بدون توجه به عمق و اندیشه به حافظه کودک بسپاریم، همانی خواهد بود که امروزه شاهد آنیم تعداد افراد با مدرک که عملاً به اندازه مدرک‌شان سواد ندارند.

آموزش فلسفه اگر در همان زمان کودکی شروع شود و شیوه‌های آموزش به کودکان اگر مابعد الحفظه قرار گیرند طبعاً، کودکانی خواهیم داشت که به اندیشیدن امری بی‌معنی دهند و توان استدلال فلسفی را در آینده خواهند داشت. فلسفه برای کودکان توان ایجاد فیلسوف را در آینده خواهد داد. وقتی فیلسوف یا به عبارت عام‌تر تعریف فلسفه، اندیشمند پرورش دهیم تا توان استدلال داشته باشند، می‌دانیم به اتویا یا حیات طیبه که در اسلام به آن اشاره شده است دست یابیم اگر تک تک افراد استدلال عقلانی را داشته باشند و عقلانیت در زندگی آن‌ها سایه افکند از رفتن به سمت بزه‌دوری خواهند کرد. آموزش فلسفه به کودکان از آن رو اهمیت دارد که فلسفه و فلسفه‌ورزی باید از سن کودکی شروع شود. اما، این بدین معنی نیست که فلسفه را با همان روشی که به بزرگسالان آموزش می‌دهیم به کودکان نیز آموزش دهیم.

از آنجایی که، بر طبق نظر روان‌شناسان رشد به ویژه پیاز، انسان در مراحل مختلف توان ذهنی ویژه‌ای دارد و متناسب با رشد باید شیوه و روش تربیتی را شکل داد. به نظر می‌رسد که، بر طبق نظر روان‌شناسان رشد در دوره کودکی، باید با مسائل عینی و ملموس شروع نمود تا توان متناسب با سن‌شان به پرورش آنها پرداخت، یا به عبارتی «چوب با کودک سرو کارت فتاد ... پس زبان کودکی باید گشاد»، بهترین شیوه آموزش فلسفه برای کودکان، همان داستان‌گویی و داستان خوانی است. لیپمن اولین داستان‌ها را برای آموزش فلسفه به کودکان باب نهاد. در ادامه، بسیاری از اندیشمندان شروع به آموزش فلسفه برای کودکان نمودند که در ایران نیز این روند در حال پیشرفت است.

به نظر، با آموزش فلسفه برای کودکان می‌توان آنها را اندیشمندان بار آورد و استدلال عقلانی را در آنها نهادینه نمود. آن‌گاه که اندیشمندانی باشند که عقلانیت را سرلوحه کار خویش قرار می‌دهند، در اجتماع نیز اراده آزاد به وجود خواهد آمد که اجازه فساد را به اندیشمندان خواهد داد، و وقتی اندیشمندانی به وجود آمدند جامعه جامعه از بسیاری از بزه‌ها به دور خواهد ماند. اعتیاد، که در بسیاری از جوانان حاصل ناآگاهی و عدم تفکر شکل می‌گیرد با آموزش فلسفه به عموم افراد یک جامعه می‌تواند انسان‌هایی عقلانی پرورش دهد تا جامعه را یک گام به سوی حیات طیبه به پیش برد. زمانی که افلاطون به دنبال اتویا می‌گشت جوامع مختلف را دید و چون هیچ جامعه‌ای را مطابق با اتویا نیافتن آن‌گاه به این اندیشه رسید که با پرورش تک تک افراد

می‌توان به آن اتوپیا و حیات طیبه دست یافت. در جهل و ناآگاهی
است که انسان‌ها در ضلالت فرو خواهند رفت. آگاهی، اقشار و توده
مردم را از ظلم خواهد رهانید و آنها را به سمت زندگی بهتر رهنمون
خواهد کرد.

دکتر علی خالق‌خواه

عضو هیات علمی و دانشیار دانشکده روان‌شناسی

• علوم تربیتی دانشگاه محقق اردبیلی

www.ketab.ir